

ДИДАКТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПТИ ДОБОРУ Й ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ

Валерій РЕДЬКО, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна e-mail: labredko@ukr.net Валентина Буренко, кандидат педагогічних наук, доцент

Оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти насамперед зумовлено тенденцією на компетентісно орієнтовані види навчальної діяльності, які здатні забезпечувати виконання освітніх цілей і завдань, декларованих чинною навчальною програмою. Досягнення очікуваних результатів буде проблематичним, якщо такий зміст не буде ґрунтуватися на пріоритетних загальнометодичних підходах, а саме: комунікативному, діяльнісному, особистісно орієнтованому, культурологічному. Саме їх симбіоз створює умови для активної мовленнєвої взаємодії суб'єктів навчального процесу, сприяє набуттю досвіду іншомовного спілкування в межах визначеної тематики. Комплексне використання зазначених підходів дає змогу розглядати процес навчання іноземної мови як своєрідну освітню модель, основні компоненти якої спрямовуються на розвиток в учнів здатності до використання іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим виникає потреба зазначити, що школа, враховуючи об'єктивні та суб'єктивні умови, має спрямовувати діяльність не на навчання учнів лінгвістичних особливостей іноземної мови, що вивчається (хоч і цей аспект певною мірою важливий), а на формування механізмів мовленнєвого спілкування. Принцип взаємопов'язаного навчання говоріння, аудіювання, читання і письма є одним із основоположних у сфері шкільної іншомовної освіти. А відтак, учні мають оволодіти відповідними механізмами мовленнєвої взаємодії на рецептивному й продуктивному рівнях. Окрім того, інший принцип – взаємопов'язаного навчання іноземної мови та культури народу, що нею спілкується, зумовлює перегляд методів, форм і засобів, спрямування їх на таку модель навчання, яка забезпечує організацію освітнього процесу у

формі діалогу культур. Це дає змогу формувати в учнів уміння спілкування про особливості життєдіяльності як у країні, мова якої вивчається, так і вміння інформувати співрозмовників про аналогічні факти, характерні рідній країні.

Зазначені особливості змісту сучасної шкільної іншомовної освіти зумовлюють потребу в переосмисленні професійної діяльності вчителів, а також авторів навчальної літератури, що є особливо актуальним у період оновлення освітніх парадигм у вітчизняній педагогічній теорії та шкільній практиці.

Уже третій рік поспіль вітчизняна початкова школа буде працювати в умовах реформування змісту іншомовної освіти, спрямування її на компетентісні засади: з'явилися нові програми, переглянуто навчальні плани, практично спрямовані види навчальної діяльності все частіше стають пріоритетними в роботі вчителів. Усі ці трансформації мають адекватно відбиватися на змісті підручників як пріоритетних засобів оволодіння учнями іноземною мовою.

Презентуємо дидактико-методичну концепцію на прикладі змісту підручників іспанської мови для учнів початкової школи. Вона враховує вище зазначені тенденції розвитку вітчизняної шкільної іншомовної освіти. Основні наукові концепти слугували теоретичним підґрунтям для конструювання змісту підручників іспанської мови для 1, 2 і 3 класів, які підготовлені нами та рекомендовані МОН України для використання в шкільній практиці. На наш погляд, основні положення можуть бути адаптивними для підготовки змісту шкільних підручників з навчання інших іноземних мов та необхідної методичної підтримки професійної діяльності вчителів.

Зміст підручників з навчання іспанської мови сконструйовано відповідно до вимог чинної навчальної програми та вікових особливостей і

потенційних можливостей учнів зазначених класів. Підручники збагачують досвід, набутий здобувачами освіти на попередніх етапах навчання. Концептуальними засадами для їх створення слугували компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, особистісно орієнтований та культурологічний підходи до навчання іспаномовного спілкування, а також принципи доступності, наступності, паралельного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, взаємопов'язаного навчання мови і культури (у межах програмних вимог) іспаномовних країн, опори на досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших шкільних предметів.

Підручники структуровано на тематичні розділи, які своїм змістом охоплюють матеріал, рекомендований навчальною програмою. Тематичні розділи, у свою чергу, містять підрозділи, які конкретизують зміст навчальної діяльності й будуть для вчителя мовними, мовленнєвими та інформаційними орієнтирами, на які спрямовується його робота на уроках. Загалом, навчальні дії, що мають виконувати учні відповідно до змісту підтем, дають змогу досягнути передбаченого рівня навченості в межах кожної теми.

Зміст підручників побудовано за рамковим принципом. Він указує орієнтири для діяльності вчителя, надає йому базові навчальні (мовні, мовленнєві, інформаційні) матеріали, спрямовує його діяльність на використання типових вправ і завдань, видів навчальної роботи, що забезпечують презентацію, активізацію і контроль навчальних дій, передбачає використання найбільш типових зразків мовлення в межах окреслених навчальною програмою тем і ситуацій спілкування. Мовне наповнення зразків, їх обсяг і кількість здійснено відповідно до принципів автентичності та доступності.

Підручники є основними засобами навчання і зазвичай передбачають можливість їх використання всіма учнями. Утім об'єктивно кожний підручник не може бути однаково ефективним для всіх учнів у їхній навчальній діяльності, оскільки вони навчаються в різних умовах і, окрім того, мають різні індивідуальні психофізіологічні особливості та потенційні можливості до оволодіння іноземною мовою. Зокрема, у кожного з них домінують різні аналізатори (зоровий, слуховий, мовленнєво-моторний, руховий) щодо сприймання та активізації навчального змісту. Це зумовлює використання різних видів і різного обсягу дидактичного матеріалу. А відтак, зміст підручників не структуровано (що часто можна

спостерігати в навчальній літературі) на модулі, які за змістом і кількістю можуть бути прямим відбитком шкільних уроків. Підготовлені нами підручники дають право вчителю відповідно до наявних умов навчання самостійно регулювати свою діяльність, зокрема, ситуативно за потреби вносити необхідні корективи до їх змісту, урізноманітнювати пропоновані малюнки та види завдань, умотивовуючи дії учнів, організовувати їхню роботу так, щоб вони усвідомлювали позитивний результат своєї діяльності, що є своєрідним психологічним стимулом до навчання. Також відповідно до умов навчання учитель може самостійно дозувати час, який відводиться на вивчення навчального матеріалу, досягати можливостей засвоєння його кожним учнем, долучати додаткові дидактичні засоби, у тому числі ігрові, ситуативні, проєктні види діяльності. На уроках учитель може використовувати наявні в його професійному досвіді вірші, пісні, скороговки, які розвивають пам'ять учнів, розширюють їхній світогляд, сприяють збагаченню освітньої сфери і дають позитивний результат. У глосарії окремих підручників пропонуються тематично дібрані вірші, які доцільно застосовувати в навчальному процесі.

Усі теми підручників концептуально пов'язані між собою мовним матеріалом, а їх розділи та підрозділи не є автономними. Презентовані лексичні та граматичні одиниці в попередніх тематичних розділах кожного підручника активізуються в наступних, що допомагає учням чіткіше усвідомлювати їх функції в різних мовленнєвих структурах і ситуаціях спілкування.

Вправи і завдання в підручниках здебільшого уніфіковані, що сприяє психологічному налаштуванню учнів на їх виконання, посиленню для них, комунікативно спрямовані, запропоновані в системі відповідно до принципу наступності, коли кожна наступна вправа базується на попередній, стимулює і готує учнів до здійснення складніших навчальних операцій та дій. Такий підхід сприяє цілісності змісту уроків, а також дає учням змогу динамічно розвивати власні розумові здібності.

Окремі вправи підручника мають звуковий супровід, який презентує учням автентичні зразки звучання слів, речень, текстів, діалогів тощо.

Підручники не пропонують зміст домашніх завдань, їх визначає вчитель відповідно до результатів діяльності на уроці, утім їх види і форми виконання мають узгоджуватися з комунікативним і загальнонавчальним досвідом

учнів. Окрім того, учителям доцільно диференційовувати види й обсяг цих завдань залежно від рівня навченості учнів, взагалі, та за результатами діяльності на уроці, зокрема.

За рамкового принципу побудови змісту підручників матеріал кожного підрозділу тематичних розділів, зазвичай зорієнтовує вчителя на роботу з учнями як упродовж одного, так і кількох уроків, що залежить від посиленості для всіх учнів пропонуваного в підрозділах вправ і завдань та досягнутих результатів. Це забезпечить якісне навчання кожного учня та можливість оцінювати свою роботу на уроках не за кількістю виконаних вправ і завдань, а за результатами, досягнутими у співпраці з учнями.

Діяльність учителя як модератора навчального процесу спрямовується на виконання комунікативної, розвивальної, виховної та освітньої цілей навчання. Дидактично та методично доцільне використання ним підручників як поліфункціональних засобів навчання, зокрема їх системи вправ і завдань та художньо-ілюстративного матеріалу, має сприяти створенню на уроках своєрідного освітнього іншомовного комунікативного середовища, у якому існує можливість для роз-

витку учня як міжкультурної іншомовної особистості, яка була б здатна жити і творити в сучасному глобалізованому, мультинаціональному та полікультурному світовому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти : Іншомовна галузь. Іноземна мова (розроблена під керівництвом О. Я. Савченко) : наказ МОН України від 21.03.2018 № 268. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Парсичник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. К. : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 36 с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В 5–6 КЛАСАХ ГІМНАЗІЇ

Тамара ПОЛОНСЬКА, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Нова українська школа (НУШ) потребує нових підходів не лише до змісту освіти, а також і до методів навчання, які ґрунтуються на засадах педагогіки партнерства, співпраці між учнями й учителями, відходу від авторитарної моделі комунікації, що вимагає переосмислення ролі як педагога, так і учня. Зміна фокусу навчання в бік практики, інтерактивності та функціональності покладає відповідальність не лише на вчителя, але й на учнів, які можуть вільно висловлювати свою позицію на уроці, вирішувати пізнавальні завдання, співпрацювати з одно-

класниками в команді, таким чином дбаючи за результат навчання, а не тільки за оцінку.

Серед великої кількості інноваційних технологій більшість теоретиків і практиків у сфері освіти сьогодні віддають перевагу інтерактивним методам навчання. Як зазначено в документах НУШ, упровадження інтерактивних методів передбачає суттєву зміну ролі вчителя: вона полягає більше в супроводі освітнього процесу, наданні зворотного зв'язку, підтримці учнів. У такому разі учень/учениця виконує активну роль «режисера» свого навчання [2, 19]. Учи-